

Harke Keegstra, stuwende kracht achter de Amsterdamse gemeentegiro (1879 - 1965)

Simon Lelieveldt

I. Persoonsgegevens

- Keegstra, Harke
- Geboren: Goutum, 5 april 1879; Overleden: 7 december 1965, plaats onbekend.
- Opleiding: HBS Leeuwarden (1898), MO Boekhouden (1912)
- Woonplaats: Amsterdam, later Bentveld.
- Controleur/inspecteur bij de Gemeentebelastingen, later Directeur van de Gemeentegiro Amsterdam

- Nevenfuncties: oprichter/voorzitter Coöperatieve Woningbouwvereniging de Samenwerking te Amsterdam, mede-oprichter Vereniging van Gemeenteambtenaren Amsterdam, mede-oprichter Nederlands Instituut voor Efficiency (NIVE), oprichter Nationale Stichting voor Coöperatieve Bouw en Exploitatie.

II. Tekst

Zo'n honderd jaar geleden was contant geld het gangbare betaalmiddel. In Nederland veranderde dat toen de gemeentegiro Amsterdam overging op giraal betalingsverkeer. Maar wie was nu de drijvende kracht achter die innovatie?

Levensloop

Harke Keegstra was de zoon van het schoolhoofd in Goutum (Friesland). Na de HBS (1898) ging hij werken bij de belastingdienst om in 1903 naar Amsterdam te trekken. Hij trad daar in 1907 in vaste dienst bij de gemeente bij de afdeling Financiën. Keegstra trouwde in 1905 met Wietske Posthuma (geboren 14-3-1879 te Friesland) en het gezin had één dochter (1908) en twee zoons (1911 en 1914). Beide echtelieden waren geëngageerd en 'hun tijd vooruit'

Het ambtenaarschap

Keegstra richtte in 1914 de Vereeniging van Ambtenaren der Gemeente-Financiën op. Hij schreef een vierdelig handboek over Gemeentefinanciën en fungeerde tot in de jaren dertig als redacteur van het gelijknamige maandblad. Ook stond hij, met collega's, in 1908 aan de basis van de Amsterdamse Coöperatieve Woningbouwvereniging 'Samenwerking', waarvan hij zeer lange tijd de voorzitter was.

De oprichting van de innovatieve Gemeentegiro Amsterdam

Zijn grootste stempel zette Keegstra in de geschiedenis van Amsterdam en het Nederlands betalingsverkeer door te ijveren voor de oprichting van een Gemeentegiro Amsterdam (GGA) in 1916. Doel was om het kostbare incasseren van gas, water en electriciteits-gelden efficiënter in te richten door het contant geld te vervangen door een giraal en centraal rekeningstelsel dat gebruik maakte

van boekhoudmachines. Vanaf 1 mei 1918 kon ook het publiek een rekening openen bij de gemeentelijke dienst, die gebruik maakte van de bekende blauwe bussen op straat of op de tram.

Vanaf 1916 tot 1938 realiseerde Keegstra een serie van vooruitstrevende produkt- en procesverbeteringen. Hij voerde in de jaren 20 een op ponskaarten gebaseerde administratieve organisatie in en liet bij Zeiss-Ikon foto-apparatuur ontwikkelen om de documentstroom van betaalopdrachten te stroomlijnen. Deze keuze behoort sindsdien tot de standaardrediënten van efficiënt betalingsverkeer. Op zijn conto staat de eerste klantenbetaalkaart, ontwikkeld in nauwe samenwerking met het modemagazijn van de Gebroeders Gerzon. Ook besteedde hij veel aandacht aan voorlichting van de klanten en het publiek: in het gemeente-archief is nog een film van de werkwijze bij de GGA te vinden.

Een heel saillant moment vond plaats in 1923. Keegstra voerde toen de allereerste betaalcheque ('gewaarmerkte giro-cheque') in, die echter na interventie van de President van De Nederlandsche Bank van de markt werd gehaald. Het biljet leek te veel op contant geld. DNB onthoudt het voorval echter. Toen in de jaren zestig de Nederlandse banken een betaalcheque in wilden voeren eiste de Nederlandse bank dat de klant zélf het te betalen bedrag in zou vullen.

Alleen geldig na mede-ondertekening door den rekeninghouder:

Letter *J* Naam: *E. L. Smits*
Nommer *4421* Adres: *Nieuwland 172*

HET GIROKANTOOR DER GEMEENTE AMSTERDAM
schrijve over uit ons tegoed een bedrag van

TIEN GULDEN in cijfers te herhalen. *f* 10

op rekening van te
No. rekeninghoudend bij
onder No.

Serie I N° 0587 AMSTERDAM, den 1923
(Handteekening van den rekeninghouder bovenvermeld).

Geboekt bij het Girokantoor ad f 10.—

G.B. No. *85* Geb. *[Signature]*
(Ondertekening)

Betaal steeds met Girobiljetten. Voordelig en veilig.

Gewaarmerkt girobiljet van het Girokantoor van de Gemeente Amsterdam, Bron: Archief DNB.

Stuwen en dus ook botsen

Het was overigens niet alles goud wat er blonk: Keegstra liep in zijn loopbaan meermalen te hard en te eigzinnig van stapel. Zo bleek enige jaren na het begin van de Gemeentegiro dat van de voorgenomen efficiency van betalingsverkeer in Amsterdam geen sprake was. Na onderzoek door een enquête-commissie werd het de gemeentelijke diensten weer toegestaan de eigen incasso te gaan doen. Keegstra blijkt in de stukken hierover nogal stug volhouden aan zijn eigen gelijk.

Het eind van zijn loopbaan bij de GGA komt in zicht als hij na ruim twintig jaar met de gemeenteraad botst over de invoering van nieuwe verwerkingstechnieken. Het eindige in een ontslag door de

gemeenteraad, maar dankzij zijn Amsterdamse contacten (met onder andere d'Ailly, de latere burgemeester) wist hij zich een plaats te verwerven als Hoofd Giroverkeer bij de Kasvereniging. Aldaar voerde hij het eerder bij de gemeente beproefde giroverkeer in, zij het met gematigd succes. Ook een hele korte periode als adviseur voor de toenmalige Postcheque en Girodienst was geen succes. Zijn straffe en dominante stijl stoot de toenmalige directeur Reinoud tegen de borst.

De rol van Keegstra

In het leven van Keegstra komen een aantal boeiende historische lijnen bijeen. Zo was hij als Fries, één van de vele immigranten die rond 1900 richting Amsterdam trok. Hij raakte daar in de ban van de coöperatie als samenwerkingsvorm en van nieuwe boekhoudtechnieken, moderne bedrijfsvoering en efficiency. Daarnaast was hij sterk gericht op woningbouw en het nieuwe bouwen.

De oprichting van de innovatieve Gemeentegiro Amsterdam is zonder meer Keegstra's bijzondere bijdrage aan onze geschiedenis. Hij bracht als eerste het girale betalingsverkeer naar het gewone publiek met moderne middelen. Die vooruitstrevende geest uit het begin heeft de GGA nooit meer losgelaten. Tot aan het opgaan in de Postbank, in de jaren zeventig, liep de Gemeentegiro voorop met de introductie van geldautomaten, automatisering en innovatie in het betalingsverkeer.

Zelfs tot op de dag van vandaag zijn de oudere Amsterdammers nog trots op hun gemeentegiro en de mooie blauwe bussen. Zo toont de loopbaan van Keegstra hoe groot de invloed kan zijn die sleutelpersonen, tot voorbij hun overlijden, hebben op de ontwikkeling van een organisatie en bedrijfstak.

Publicaties Keegstra:

Keegstra, H. , (1919, 1920, 1924, 1925) Hand- en leerboek voor de gemeentefinancien. Deel I, II, III en IV.

Alphen.Keegstra, H. , Brief aan de wethouder van financiën over de verhouding van het Girokantoor tot de gemeentefinanciën, van de directeur van het Girokantoor der Gemeente, Amsterdam, 30 april 1920.

Keegstra, H. (1928) Iets omtrent de praktijk van de administratie bij centralisatie van kasvoering door gemeenten, publ nr 13. van het NIVE, Purmerend.

Keegstra, H. (1933) De photographie bij het Girokantoor van de Gemeente Amsterdam, publ nr 93 van het NIVE (Efficiency dagen november 1933), Purmerend.

Archieven:

- Gemeentearchief Amsterdam
- Archief NIVE
- Archief Woningbouwvereniging 'de Samenwerking'

Overige bronnen

Rapport van de Commissie ingesteld bij beschikking van de Ministers van Waterstaat en van Financien dd. 21/28 mei 1932 betreffende gemeentelijke girodiensten en het verrichten van girowerkzaamheden door spaarbanken (1934) Den Haag.